בית יעקב

ליטעראַרישער זשורנאַל · נאַמיליען-זשורנאַל

יאָרגאַנג 8

ארגאן פאר די אינטערעסן פון די בית-יעקב-שולן
און ארגאניזאציעס בנות-אגודת-ישראל אין פוילן
רעדאקטאר: א. ג. פרידנזאן

נומער 70

— דערשיינט יעדן צווייטן פרייטיק —

ב״ה, לאָדזש פרייטיק פ׳ במדבר כ״ח אייר תרצ״א | Łódź 15 Maja 1931

ארכיון אסופות · הארכיון היהודי

צענטראַל-ראַט צוזאַמענפאַר
פון בנות-אגודת-ישראל אין פוילן

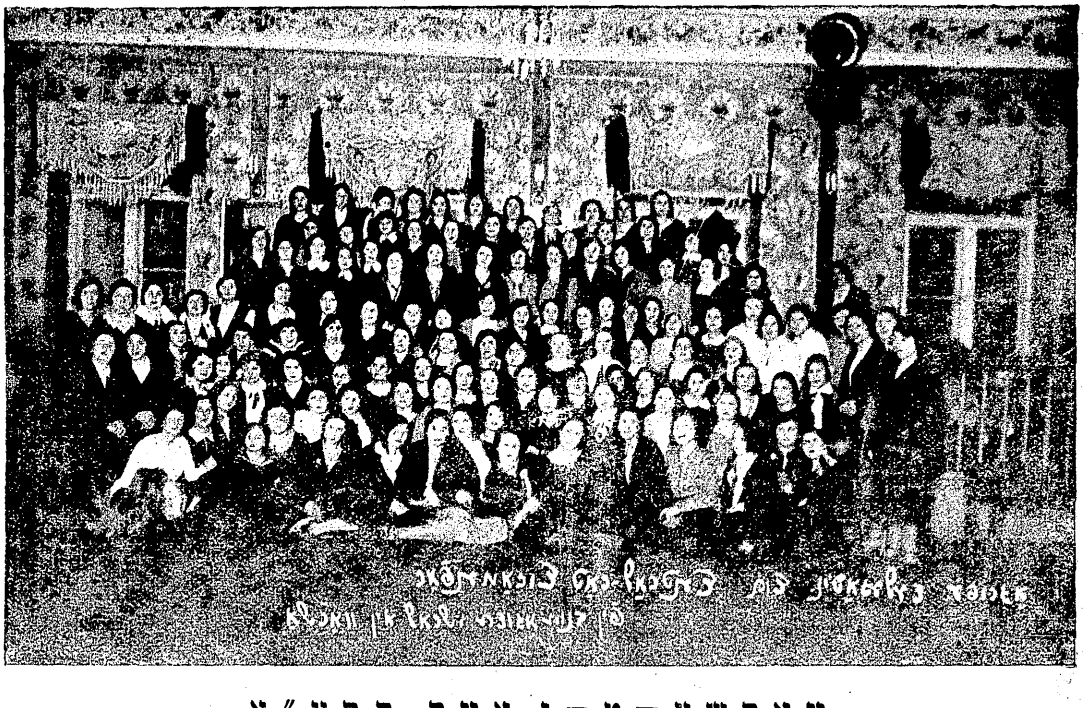

וואַרשע — ט׳ — י׳ אייר תרצ״א

פאַדערט דעם פּראָספּעקט פון יידיש-נומער פון בית-יעקב-זשורנאַל
וואָס גייט אַרויס אין חודש סיון

— אונטער דער רעדאַקציע פון —

דר. שלמה בירנבוים!

בית יעקב-לודז/גליון/שנה ח/גליון 070 a הודפס מתוך הארכיון היהודי · עמוד 1 מתוך 22

ויעשו כולם אגודה אחת!

פון שׂרה שעניר ער

..אוּן ווידער האָב איך זוכה געווען מיט די אייגענע אויגן צו זעען פאַרווירקלעכט איינס פון מיינע שענסטע יוגנט חלומות. אט שעמען זיך שוין נישט הונדערטער און טויזנטער יידישע טעכטער מיט טראַדיציאָנעלער יידישקייט!

אויף אונדזער רוף זענען געקומען פון אַלע עקן לאַנד, יידישע מיידלעך און פרויען אין דער רעזידענץ. נישט געזשאַליעוועט קיין געלט, קיין שווערע טירחא האָבן זיי אונדזערע חברות און פירערנס און זענען געקומען צו דער גרויסער כּנסי׳ לשם שמים.

אין פרילינג-צייט, ווען די יוגנט איז פאַרנומען מיט הבל-הבלים, איז אונדזער יוגנט געזעסן צונויפגעפרעסט אין זאַל פון וואַרשעווער ראטהויז. בעת כ׳האָב געזען די הונדערטער דעלעגאַטנס, די טויזנטער געסט, די געפּאַקטע גאַלעריע מיט טויזנטער בית-יעקב קינדער, בין איך אַלץ נישט בײַ זיך זיכער געווען צי ס׳איז אַ חלום בלויז, צי כ׳זע דאָס אין אמת׳ן...

מ׳פאַרבעט מיך צום רעדן, צו זאָגן דעם עולם, צו וואָס זיי זענען דאָ אַהער געקומען און אט איבערצייג איך זיך, אַז ס׳איז טאַקי נישט קיין חלום... יאָ, בײַם זייטיקן טיש וואו די זשורנאַליסטן זיצן איז אַ שטיקל צעטומלונג, זיי שמייכלען אפילו, אָבער זיי פאַרשטיין אַז ס׳איז נישט קיין קינדער-שפּיל. באַלד באַווייזט זיך אַ שול-קינד אויף דער טריבונע, מיר יינגע קינדער זעען שוין די כּפירה נעצן וואָס מ׳שפּרייט אויס פאַר אונדז, מיר זאָגן פעסט צו, אַז נאָכן פאַרלאָזן די שול-בענק וועלן מיר אַריינטרעטן אין די רייען פון בנות-אגודת ישראל" דעם קינדס האַרציקע רייד רירן אַלע אויסערגעוויינטלעך און טרערן פון שמחה גיסן זיך פון מיינע אויגן... איך שפּיר ווי מען קוקט אויף מיר און מער פון אַלע באַטראַכטן מיך אַצינד די 5 קראָקעווער מיידלעך, די פון די ע״שטע 25 וואָס האָבן מיט מיר צוזאַמען אין דעם שטיבל דלת על דלת געטרוימט און אַצינד זענען זיי די העלדנס פון טאָג... זיי דערמאָנען זיך אין יענער צייט, ווען איך האָב זיי געלערנט מאַכן אַ ברכה, אַ דין פון שבת. איינע פון זיי קאָן זיך נישט איינהאַלטן און רופט אויס צום טויזנט-קעפּיקן עולם „אויך איך בין איינע פון די ערשטע 25 תּלמידות, כ׳געדענק ווי מיר האָבן זיך געריסן, איבער דער „מצוה" פון אויסקערן די שטוב"...

און שפּעטער, ווען מיינע לערערנס און שילערנס, האָבן גערעדט און דעבאַטירט איבער די פאַרשידנסטע פּראָבלעמען, ווען זיי האָבן דערציילט די מלחמה וואָס זיי האָבן אויסצושטיין אויף אַלע פראָנטן. אָבער זיי זענען גענוג באַוואוסטזיניק און פאַרשטיין זייער הויכן ציל...

איך ווייס אָבער צו גוט, אַז אַלץ איז דורך דער השגחה געשען און נאָר השי״ת דאַרף איך פאַר דעם אַלעם אָפּגעבן אַ שבח.

איך בין זיך אָבער מודה, אַז אינמיטן דער גרויסער שמחה האָט זיך אין אַ ווינקעלע פון מיין האַרץ פאַרגנבעט אַ פּײַנלעכער געדאַנק: צי זענען שוין באמת אַלע חברות הונדערטס פּראַצענטיקע יידישע טעכטער? און צי וועט ווייטער חלילה נישט קומען קיין ענדערונג אין זייער דענקן און שטרעבן? צי וועלן זיי נישט צוליבן וועלן פאַרגרינגערן זיך אַ טייל זאַכן פון יידישקייט גרינגשעצן? איך שטאַרק זיך אָבער, הלמאַי, ווייסן זיי דאָך אַז „תורת ה׳ תמימה" נאָר ווען מ׳האַלט די תורה אינגאַנצן איז זי אַ דערקוויקונג פאַרן יידישן האַרץ!...

עס קומט באַלד אָן דער גרויסער יום-טוב פון מתּן-תורה און זאָלן מיר אין די טעג זיך אָפּגעבן אַ דין וחשבון דערפון, וואָס די תורה באַטייט פאַר אונדז, פאַר די וואָס ג-ט האָט צוגעזאָגט געבן דעם טויזנט הויז פאַר דער וועלט צו, אין אויסגעריסענע גירעדט בײַם באַרג סיני...

דעם חודש סיון רופט אונדז צו פאַרבעסערן אונדזער לעבן, יידישער און גייסטרייכער צו מאַכן אונדזער געדאַנק און טאַט.

מיר דאַרפן אָנהייבן שטייגן אין עבודת הבורא און דער עיקר וויסן ווי אַזוי צו זיין אַן אמתער ייד מיטן גאַנצן האַרץ און מיט דער גאַנצער נשמה.

איך וויל דאָ זאָגן אַ קריטיש וואָרט, בנוגע דעם אַרבעט-פּראָגראַם פון אונדזערע אָרגאַניזאַציעס. בעת מיינע לעצטע באַזוכן האָב באַמערקט אין אַ סך ערטער, אַז ס׳איז פאַרנאַכלעסיקט דער דינים-לימוד און דאָס איז אַ גרויסער, גאָר אַ גרויסער פעלער.

די דינים פון טאָג, שבת, יו״ט, כשרות אא״וו מוז אומיטום געלערנט ווערן. בקרוב וועט זיין אַ גענויער פּלאַן פון דעם דת-לימוד און אַלע אָרגאַניזאַציעס וועלן דאַרפן אַלע כּוחות אָנווענדן, אַז ס׳זאָל איינגעפירט ווערן.

מען דערציילט, אַז דער רבי ר׳ בונם פון פּרשיסכא איז אַמאָל געקומען צו זיין רבין און געזאָגט: „מען האָט מיך היינט שטאַרק באַליידיקט". ווער האָט דיך באַליידיקט — פרעגט דער רבי — איך האָב אים אפילו אַ קוש געגעבן דערפאַר ענטפערט דער רבי ר׳ בונם. אויב אַזוי, טאָ זאָג מיר שוין ווער דאָס איז געווען. דער „שבט מוסר" — ענטפערט דער רבי ר׳ בונם מיט אַ שמייכל — ער האָט מיך ניכאַפּט בײַ אַ חטא אין עבודות השם און דערפאַר האָב איך אים אַ קוש געגעבן...

מיינע ליבע שוועסטער! מיר מוזן אָנהייבן לערנען אין מוסר-ספרים. דאָס וועט זיין פאַר אונדז אַ שטאַרקער חיזוק פאַרן אידעאַל. זאָל פון היינט אָן, זיך בײַ אונדז נאָך מער שטאַרקן די פאַרטיפונג אין יידיש וויסן אין יידיש-לערנען און אַזוי אַרום וועלן מיר זיך דערנענטערן צום אידעאַל פון „ויעשו כולם אגודה אחת".

גידענקט אין פאַרשטאַרקונגס-פאָנד פון בנות-אגודת-ישראל!

יעדער וואָס גיט פאַרן פאַרשטאַרקונגס-פאָנד וועט זיין צווישן די וואָס העלפן אויספירן די החלטות פון בנות-צוזאַמענפאָר!

שרייבט אויס אַטשעק און שיקט אייער שפּענדע אין דער סוחרישער קרעדיט-באַנק

פ. ק. א. 65.500

הארכיון היהודי

דער וועג פון די עולים

— פון —

שאב״ז

דאָס ווארט עולים איז אין די לעצטע צייטן גינוג באַוואוסט גיווארן. נאר אויב מע וואלט גימיינט אַז דער תוכן פונים ווארט איז אויך באַוואוסט, וואלט מין גיהאַט אַ גרויסן טָעות. דער עולם ווייסט גאָר ווייניק וועגן דעם רעיון פון די עולים.

ער וואַקסט פון דער הַכָּרה, אַז ס-האַלט שמאָל היינט מיט יידן, מיט אונדזערע יידן, מיט די חרידים. ס-איז נישט גוט בנוגע צו די דריי קדושות פון דעת, צו רחמים און צו תפארת.

מיט דעם איז היינט ביי אונדז נישט אַזוי ווי ס-באַדאַרף צו זיין. ס-איז נישט אַזוי, ווי ס-איז שוין גיוועזן פריער, אין בעסערע צייטן. ווער שמועסט נאך, ערשט אַזוי ווי די תורה פאַרלאַנגט באמת. אויך ביי אונדז האט זיך אַריינגיכאַפּט דער אינדיווידואַליזם און רעלאַטיוויזם פון ד ר השכלה, וואו דער מענטש איז דער צענטער פ ן דער וועלט. אויך ביי אונדז גיוועלטיקט פאליטיזאַציע ז ון „וועלט-אויסבעסערונג", פילט זיך שטאַרק די השפעה פון וועלטלעכקייט ויך ביי אונדז איז פרנסה גיווארן דער עיקר אין לעבן, און אַזוי ווייטער.

נישט בעסער איז מיט רחמים, אדרבא, נאך אַרגער. אונדזער נשמה איז קאַלט ביי יענימס צער. אויב מיר העלפן, איז דאָס טויט און טרוקן. צדקה איז גיווארן אַן-עסק פונים שכל. ס-האַלט שוין אין אַריבערגיין אין רשות פון „סאציאַל-בעאַמטע", אַזוי ווי אין אייראפע, און אונדזער שייכות צום מענטש, וואָס טוט אונדזער אַרביט און נעמט דערפאַר געלט: איז עס זייער מענטשלעך, איז עס זייער יידיש? און אונדזער שייכות צום מענטש, וואָס ביר אַרביטן ביי אים און נעמין דערפאַר שכירות: איז עס זייער מענטשלעך, איז עס זייער יידיש? פאַרטראַכטן מיר זיך שטענדיק, טוענדיק עפּיס אדער זאָגנדיק עפּיס, צי ס-קען עמיצן דערפון נישט אויסוואַקסן צער? און ווי אַזוי פירן מיר זיך אויף אין גישעפט?

נאך אַרגער איז מיט תפארת. אונדזער חוש פאַר פארים איז אין גאַנצן פאַרטעמפּט. פון סדר האַלטן מיר נישט. קיין אייגינער סיגנון איז נישטאָ. און לוקסוס איז נישט קיין שיינקייט...

אַקעגן די אַלע חסרונות און סכנות ווילן אַרביטן די עולים.

מע דאַרף אַרביטן אף מער דעת. נישט אינדיווידואַליזם דאַרפן מיר — דער כלל איז חשוב. נישט רעלאַטיוויזם, נאר אַבסאלוטער אמת. נישט „פרייקייט", נאר תירות — חרות על הלוחות. נישט „וועלט-אויסבעסערונג" — נאר מיטאַרביטן ביי דער גאולה, וואָס דער אייבערשטער לייזט אויס די וועלט. נישט פּאליטיזאַציע, נאר אמתע אַרביט. נישט מאַטעריאַליזם, נאר אידעאַליזם. נישט די תענוגים פון וועלטלעכקייט, נאר שמחה במעונו. פרנסה נישט דער עיקר, נאר אַ טפל. אַ מיטל, אַזוי ווי אַמאָל.

אויסוואָרצלין דאַרף מין דאָס קאַלטקייט לגבי יענימס צער, איינפלאַנצן וואַרימקייט און מיט-גיפיל. אַוועק מיט דער טויטער און טריקינער הילף לעבידיק דאַרף זי זיין און האַרצידיק. צדקה טאָר נישט זיין קיין עסק פונים שכל, נאר פון דער נשמה דורכן פאַרברייטערן די מצוגת בין אדם לחבירו. נישט „סאציאַל-בעאַמטע", נאר אַליין טוען. דער מענטש וואָס נעמט אונדזער געלט איז לגבי דעם אייבערשטן, אף דער זעלבער מדריגה, ווי מיר. דער מענטש, וואָס כ-נעם זיין שכירות, איז אויך אַ מענטש, און נישט קיין חי׳ רעה. אַלע מאָל דאַרף מין האָבן אין זינין, אַז בשעת מע טוט אדער זאָגט עפּיס צי דאָס קען נישט עמיצן פאַ שאַפן צער. און נישט פאַרגעסן טאָר מין: „נשאת ונתת באמונה?"

דער פאַרטעמפּטער חוש פון פארים דאַרף ווידער אויפגיוועקט ווערען. נאר מע קען נישט און טאָר נישט פשוט איבערנעמין עסטעטישע גיזעצן פון דער פרעמד. סדר אין קלערן און אין טון איז אַ סימן פון סדר אין דער נשמה. די וועלט איז באַשאַפן מיט סדר. און אַזוי דאַרף זיך פירן דער מענטש אויך. ער דאַרף דינין דעם אייבערשטן מיט שיינקייט. אויב מע וועט דאָ מתקן זיין, וועט ווידער אויסוואַקסן אַן-אמת יידישער סיגנון.

ווי אַזוי טוט מין די אַלע זאַכן. ווי אַזוי אַרביט מין, ווי אַזוי העלפט מין ווי אַזוי קומט מין צונ-אַ תיקון?

שרייבן מאמרים, ספרים, רעדן, אויפקלערן גאַנץ וואויל, גאַנץ שיין — אבער פועלן דערמיט וועט מין ווייניק. אויפטון עפּיס קענין נאר מענטשן, וואָס טון אַליין נישט יחידים, נאר מענטשן צונויפגיבונדינע אין אַ כלל, באַהעפט צונ-אַ גרויסן רעיון, צום רעיון פון העלפן דעם יהדות, עס זאל האָבן זיין פאלק, העלפן דעם יידישן פאלק, ס-זאל נישט פאַרפאַלן ווערן אין פאַרפרעמטקייט, אפיקורסות און שמד — העלפן דעם רעיון פון די עולים. און אט דעם צונויפבונד, אט דעם באַהעפטונג, איז באַשאַפן דער „פאַרבונד פון די עול ם".

דאָס איז נישט קיין פאַרטיי און נישט קיין „סעקטע" און נישט קיין ארגאַניזאציע. ער וויל נישט שטערן און שטערט נישט קיין שום אַרגאַניזאַציע ביי פרומע יידן. ער איז אַ פרייער צונויפבונד — אבער ער פאדערט פון זיינע חבירים און חבירות מעֶר ווי אַ פאַרטיי. נישט אַ הסכמה בדרך כלל, נאר אַ הסכמה אין גאַנצן און ער פאדערט אַ גיוויסע דיסציפלין. ער פאדערט אַרביט אף זיך אַליין און ווייזט מיטלין דערצו, גיט אָנווייזונגען פאַרן פערזענלעכן התנהגות בנוגע צו לוקסוס, צניעות, שפּילן או"וו. די חבירים רעדן זיך נישט איין, אַז זיי זנין גרויסע צדיקים, נאר זיי ווילן זיך ערשט לאזן שטערן פון קריטיק — אַ מאָל קומט זי פון צו אַ סך מורא און אַ מאָל פון נאַרישקייט — אַז ס-איז אַ גאווה, צו ווילן זיין „עולים", ווילן זיך נישט לאזן שטערן צו פאַרביגדן זיך אין איינים און ווילן ענפערן: עולים הייסט מענטשן, וואָס ווילן אויפגיין — נישט מענטשן, וואָס זענין שוין אַרויפגיקומין.

אַצינד איז קלאָר דער וועג פאַר זייער אַרביט. זיי דאַרפן זיין אַ חייל, וואָס זאל ווייזן דעם גאַנצן פאלק, אַז מע דאַרף עפּיס טון און קאָן עפּיס טון. זיי דאַרפן זיין אַ חייל, וואָס גיט אַ שלעפ מיט זיך דאָס גאַנצע פאלק צו דער עלי׳. ווייסנדיק, אַז מיט מוסרן קען מין נישט אויפטון קיין סך, און פאַרשטייענדיק, אַז מע דאַרף צוהעלפן דעם פאלק ביי די מניעות וואָס זענין פאַראַן אין דער דרויסנדיקער וועלט, האבן זיי גיזוכט אט די מניעות, און האבן גיפונין די צוויי וויכטיקסטע: דאָס פאלק ישראל איז היינט אַ כאַאס. יעדער איינער איז פריי, דאָס פאלק איז הפקר. דער עקאנאמישער מצב פון יידישן פאלק איז דעריבער אין אַזאַ מוראדיקן קריזיס, ווייל דער יסוד פון אַ גיזונטער עקאנאמיק איז ערד-אַרביט, און אין אונדזער עקאנאמיק פאַרנעמט ערד-אַרביט גאָר אַ קליין שטיקל ארט.

*

דאַרף מין זעען, פונים כאַאס זאל ווערן קאסמאס, פונים היינטיקן כלל ישראל זאל ווערן אַ כנסת ישראל: דאס פאלק ישראל אין זיינע טיילן פאַרבונדן און גיפירט פון אַן-ארגאַניזם פון א מ ת ע מנהיגים.

דער וויכטיקסטער תנאי פאַר אַזאַ שינוי פון די נשמות און פאַרן אויסנווייניקסטן בייט, איז דער תיקון פון אונדזער עקאנאמיק: אומקער צו ערד-אַרביט. דאָס וועט העלפן דער נשמה — ד׳ר מענטש אפן דאַרף ווערט נישט אַזוי פאַרפירט און אַוועקגיפירט פון ג—ט ווי אין דער גרויסער שטאָט-צוזאַמין מיטן גוף.

קלאָר צו מאַכן דעם דאזיקן גידאַנק אין היינטיקן יידישן פאלקזען, אַז די גרויסע ארגאַניזאַציע פון די פרומע, די אגודת ישראל, זאל זיך נעמין צו אט די צוויי גרויסע עובדות — כנסת ישראל און אומקער צו ערד-אַרביט—דאָס איז דער ציל פון די עולים כלפי חוץ.

ארכיון אסופות
הארכיון היהודי
בית יעקב-לודז/גליון/שנה ח/גליון 070 a הודפס מתוך הארכיון היהודי
עמוד 3 מתוך 22

צענטראַל-ראַט צוזאַמינפאָר
פון „בנות אגודת ישראל" אין פוילן

פייערלעכע עפינונג אין זאַל פון וואַרשעווער שטאָט-ראַט

זונטיק ט' אייר אָוונט איז גיווען אין וואַרשע אין זאַל פון שטאָט-ראַט די פייערלעכע עפינונגס-זיצונג פון צענטראַל-ראַט צוזאַמינפאָר פון בנות-אגודת-ישראל אין פוילן.

עס זענין גיקומין אַ צאָל פון קרוב 450 דעלעגאַטנס. און בערך 2000 געסט. די גאַלעריע איז גיווען איבערפולט מיט קינדער פון די העכערע קלאַסן פון וואַרשעווער בית-יעקב-שולן. די פרעסע-לאזשע איז גיווען אין אַ אָפגיטיילטן ווינקל פונים גרויסן זאַל און ס-האבן זיך אין איר גיפונין פאָרשטייער פון אַלע וואַרשעווער יידישע ציי‍טונגין מיטן יט"א דירעקטאר ה' מאזעס בראש און קארעספאנדענטן פון אויסלענדישע ציי‍טונגין. נאָענט ביי די פרעסע-פאָרשט ער, האבן זיך אויך גיפונין די ספעציעל פאַרבעטינע פארשטייער פונים מענער-ראַט ביי דער צענטראַלע „בנות אגודת ישראל" אין פוילן.

האַלב ניין אַ זייגער האט גימוזט דער זאַל פון ראטהויז ווערן אָפגישלאסן, מחמת דער ריזיקער זאַל איז שוין פול מפה אל פה. די ענערגישע ארדנערנס האבן גיהאַט אַ שווער שטיקל אַרבייט נישט אַריינצולאזן דעם טויזנט קעפיקן עולם, וואָס איז נאָך גיבליבן פון דרויסן און צווישן זיי אַ סך אָנגיזעענע פרויען פון פאַרשידינע גיזעלשאַפטלעכע קרייזן.

צען מינוט פאַר ניין אַ זייגער באַווייזט זיך אויפן פרעזידיום-טיש פרל. רייזל ראזאַ און הייבט אָן מיט אַ שטילער אבער שטאַרקער שטים איר

עפינונגס-רעדע
פון פרל. רייזל ראזא

הארכיון היהודי

זייער חשובער צוזאַמינפאָר!

מיר זענין זיך היינט ב"ה צוזאַמינגיקומין צו דעם ערשטן צ. ר. צוזאַמינפאָר פון בא"י. 5 יאָר פון מסירת נפשדיקער אַרבייט, 5 יאָר אומאויפהערלעכער קאַמף מיט דער ירידה און אַרבייט פאַר אונדזער עלי' זענין אַדורך, זינט ס-איז אין לאדזש גיליי‍גט גיווארן דער יסוד צו דער בא"י באַוועגונג.

די „בנות"—די טעכטער פונים יידישן פאלק, האבן דערפילט די פוסטקייט אַרום זיך און אָנגיהויבן זוכן אַ תוכן אינים לעבן פון דער יידישער פרוי.

די קליינע צאָל יידישע טעכטער וואָס זענין גיבליבן טריי דעם יידנטום און באַוואוסטזיניק אַלס אַ זעלכע. די וואָס זענין נישט צוליב שוואַכקייט און אָפגילאזנקייט נאָכגילאפן די אייראפעאישע ליכט-פאַקעלן; אט די האבן שוין מער די ענגשפט אין דער יידישער סביבה פאַרן יידישן גידאַנק נישט גיקענט פאַרטראָגן, און ענדלעך אָנגיהויבן רייניקן די לופט און ריין מאַכן דעם אמתן וועג פאַר דער יידישער טאכטער.

גינוג שטאַרק איז גיווען דער אַלטער דעמב – דער גייסט פון ישראל סבא!—אין משך פון טויזנטער יאָרן האט ער אָן אַ שיעור שטורימס און גיוויטערס מוטיק אויסגיהאַלטן.

דער שטויב און שימל, וואָס האט זיך אָנגיקליבן ביי די פעלקער במשך דער גאַנצער גישיכטע, האט אין דער לעצטער צייט אָנגיהויבן אַרויסגעבן אַ זעלכע שטיקענדע ריחות, וואָס האבן זיך אַזש אַריבערגיטראָגן אין דער יידישער מחנה און פאַרטשאַדיט גרויסע מאַסן פונים יידישן פאלק.

ווי גרויס ס-זאל נישט זיין די צאָל פון די אָפגיפאַלינע, פאַרדאַרטע און פאַרוועלקטע, וואָס האבן אַזאַ צאָל פון גיפטיקע באַצילן נישט גיקענט אַריבערטראַגן אָן שאַדן פאַר זיך, איז אבער פאַרט דער שטאַם גיבליבן גאַנץ, ס-זענין דאָ און דארט גיבליבן טרייע און איבערגיגעבענע יידישע העלדנס.

זיי—די דאזיקע העלדינס, האבן אבער נישט גיקענט מער צוזעען ווי ס-טאַנצט אַרום זיי דער מלאך המות און רייסט אַוועק יעדן טאָג פרישע יינגע יידישע לעבנס אינים אונענדלעכן תהום אַריין פון דער וועלט. זיי האבן זיך די פרייד פון פערזענלעכער יידישקייט נישט גיקענט פאַרגינין.

די דאזיקע זענין זיך צוזאַמינגיקומין אינם יאָר תרפ"ו אין דער טומלדיקער אינדוסטרי-שטאָט לאדזש, און פון זיי האט זיך גישאַפן דער ערשטער לעגיאָן, וואָס האט אַרויס מאַרשירט אין דער ברייטער וועלט מיט לאזונגין פון העלדישן קאַמף — און פרידלעכן שאַפן, פון שטורמדיקן ברעכן און באַשיידינים בויען: בא"י האט זיך גישטעלט אַלס פרינציפ אָפצוהיטן דעם אריגינעלן יידישן נאָמין, אַכט לייגן אויף צניעות אין דער קליידונג, זיך באַנוצן מיט דער פאלקסטימליכער יידישער שפראַך, אַכטן די הייליקייט פון לשון הקודש, דערווייטערן זיך פון נישט יידישן לעבנס שטייגער און פון פריי גייסט פון דער צייט.

שווער איז גיווען אונדזער אָנהייב. די קלינגענדע פראַזן און שיינע [illegible] עמאַנציפאַציע און גלייכבאַרעכטיקונג, וואָס האבן גיגרייכט צו די אויערן פון די יידישע פרויען, האבן אזוי פאַרכישופט און באַהערשט די לייכטזיניקע און שוואַך גלייביקע, אַז ס-איז אוממעגלעך גיווען יעדער צוגאַנג זיי אויס צו ניכטערן.

אונדזער אמת האבן מיר נישט גיקענט אויסקלונגין אין דער וועלט מיט בלויזע ווערטער און לאזונגין. מיר האבן דער יידישער פרוי נישט גיוואלט געבן קיין כלי זין, וואָס זשאַווערט באַלד.

כדי צו באַפעסטיקן אין איר אונדזער אמת, און אויפלעבן אין איר אונדזער גייסט, האבן מיר זי גימוזט פירן אין דער שול, זי אַוועק זעצן אויף דער באַנק און אָנהייבן לערנין.

די טויזנט-יעריקע יידישע גישיכטע, די פאַרבנרייכע יידישע גישטאַלטן, די העל שטראַלנדע יידישע גייסטער, די זיסע אידילישע לעבנס, וואָס פינקלין אַרויס פון יעדן בלאַט, האבן באַדאַרפט ווערן דער באַדן און די קוושניע פאַרן יידישן גייסט פון אונדזערע טעכטער.

איינהויכנדיק אין זיך די דערהויבינע גידאַנקן פון די נביאים, דורכלעבנדיג אַלע פריידן און ליידן פונים יידישן לעבן, אַריין דרינגנדיק אינים אוצר פון דער אַלט-יידישער ליטעראַטור, וואלטן די פרייהייטס-לאזונגין פון אייראָפא פאַר די אויגן פון דער יידישער פרוי ווי זייפן בלאָזן גיפלאַצט און ווי דער רויך זיך צעפלויגן. ביי דער זייט פון עכטן גאלד דערקענט זיך לייכט די אימיטאַציע.

נאר אויפן באדן פון אומבאַוואוסטזיניקייט אין יהדות, קענין אויסוואַקסן און זיך צובליען די כלומרשטע פעלד-בלומין וואָס שיינין פון ווייטן און דורך אַ בלאָז בלייבט פון זיי קיין צייכן נישט איבער.

קעמפנדיק געגן דעם שטייגנדן פריי גייסט, האט זיך די ארטאדאקסיע גישטעלט אויף דריי הויפט יסודות: אויף דער שול-ארג. און פרעסע.

די ערשטע פערזאן וועלכע האט זיך נאך מיט 14 יאָר צוריק פאַרטראַכט מיטן גאַנצן ערנסט אויף דער גייסטיק קאַטאַסטראָפאַלער לאַגע פונים יידישן פאלק, און אָנגיהויבן זוכן אַ ראַדיקאַל הייל-מיטל צו דער גיפערלעכער אַסימילאַציע, איז די שעפערן פון דער ב"י אידעע וועמינס נאָמין ס-איז אונדז גוט באַקאַנט.

פרוי שרה שענירער האט זיך ארום גיזעען, אַז די זריעה וועט

בית יעקב-לודז/גליון/שנה ח/גליון 070 a הודפס מתוך הארכיון היהודי

נאך דעמלט געבן די גיוואונטשטע פרוכט. ווען זי וועט גיזייעט ווערן אויפן באדן פונים קינדס עמפפינדלעכער נשמה, אז נאר דאס יינגע דור קען אונטער דער ווירקונג פון גייסטיק-פעדאגאגישער ארבייט אויסוואקסן פאר די אמתע ישראלס טעכטער.

די ערשטע ב״י שול ווערט טאקע גישאפן דורך דער פריוואטער איניציאטיוו פון פרוי שענירער, סך הכל האבן דעמלט אין דער שול גילערנט 25 תלמידות און היינט זענין די צענדליקער טויזנטער ב״י שילערנס כ״י דער בעסטער ענטפער פון סרייד פאר די ג׳ שעפערן פון ב״י.

אבער נישט ב״ויז מיטן שאפן ב״י שולן האט דאס ארט. חנוך הבנות פראבלעם גיקענט גילעזט ווערן. און א פרישע זארג האט באשעפטיקט דעם מוח. וואס וועט ווערן מיטן קינד נאכן שול ענדיגן? איגדרויסן איז דאך אייז קאלט, די וועלט פארגליווערט דאך דאס יידישע הארץ. וואו שאפט מען די ווארימע סביבה פאר אונדזערע קינדער.

און די פראווינץ דאס וויגל פון אידעאליזם האט דעם ערשטן ענטפער גיגעבן, דארט האט זיך סטיכיש גישאפן די ערשטע מיידל-גרופן, די יידישע פרויען און טעכטער האבן זיך אנגיהויבן ארגאניזירן אין פעסטע מחנות און ענערגיש פארטיידיקן די אידעען פונים רעליגיעזן יידנטום.

נישט אינים אלגימיינים זין זיך צו אקטיוויזירן האט זיך בא״י, ארגאניזירט; נאר צו קענין אויספירן אונדזערע [ארכיון] אינגארטיגע ראל אויף א שטארקערן אופן. דעריבער האט זיך אונדזער ארג. נישט גרופירט פון אפיציעל רעליגיעזע מענטשן, פון מהיכי תיתי רעליגיאנס מענטשן, נאר פון ציל-באוואוסטזיניקע, פון אידעאישע, פון מענטשן וואס טראגן דעם עול יידישקייט פון ליבע און אנגינעמע פליכט.

אין תשרי פ״ד צו דער ערשטער כנסי׳ גדולה אין וויען איז ערשינין דער ערשטער נומער פונים איינציקן ארט. פרויען זשורנאל ב״י.

די הארציקע מאמרים וואס זענין גידרוקט גיוועז אין אט דעם זשורנאל, האבן פארברייטערט דעם רעיון פון ארט. חנוך הבנות און דערביי ענערגיש גיוועקט צו מעשים. ויער ציל האט די באוועגונג אט דעם זשורנאל צו פארדאנקן. ס-איז באמת צו באוואונדערן און ס׳דארף טאקי דערמאנט ווערן, דאס ביי די קארגסטע געלט מיטלען, וואס מיר קענין זיך קוים פארשטעלן איז דאך דער רעד. פון ב״י ה פרידנזאן נישט אפגישטאנין, און ביי די שווערסטע אומשטענדן דעם זשורנאל ארויסגיגעבן.

ארכיון אסופות

דער זשורנאל פאר זיך איז דער בעסטער אויסדרוק פון קאמף וואס מיר האבן אדורכגימאכט. א פאר קארגע בלעטעלעך אין דער פארם פון א בראשור ענטהאלטן אין זיך, דעם גרויסן ווייגישריי פון גייסטיקער ירידה און גלייכצייטיק די רפואה צו דער עלי׳.

אויב היינט, ווען דאס ארט. חנוך הבנות האט זיך ערווארבן גרויס אנערקענונג אין דער ברייטער יידישער עפנטלעכקייט, און נאך איז ווייט נישט רייף דאס פארשטענדניש פאר דעם איינציקן ארט. פרויען זשורנאל, קענין מיר זיך פארשטעלן ווי דאס האט אויסגיזעען ווען די באוועגונג איז נאך גיוועזן א גאר יינגע, ס-איז דעריבער נישט קיין וואונדער וואס דער זשורנאל האט גימוזט מאכן גרויסע הפסקות ביז זיין ווייטער ערשיינין.

אין יאר תרפ״ה האט זיך גיפונין אין גאנץ פוילן 49 שולן. אין זעלבן יאר איז אויך פארגיקומען אין ווארשע די ב״י קאנפערענץ וואו ס-איז באשלאסן גיווארן צו אנטוויקלין דאס ב״י שול וועזן, און עפינין אן אפיציעלן סעמינאר פאר לערערנס. צו דעם צוועק איז באשלאסן גיווארן צו בויען א אייגינים בנין, ס-איז באשטימט גיווארן אין די זומער חדשים צו עפינין פארטבילדונגס-קורסן פאר אמטירנדע לערערנס און דעם ה׳ פרידנזאן איז איבערגיגעבן גיווארן די ארגאניזירונג פון ארט. פרויען. אין זעלבן יאר גיט ארויס דער רעד. פון ב״י זשורנאל דעם ק. ג. פאר שול קינדער און צום סוף שאפט זיך אין לאדזש דער צ. ס.

אין אדר תרפ״ו ארגאניזירט ה׳ פרידנזאן אלס לייטער פון צ. ס. די גרינדונגס-קאנפערענץ פון בא״י, 30 דעליגאטינס פון סך הכל 15 שטעט האבן זיך אין איר באטייליקט. דער ציל פון דער קאנפ. איז גיוועז צו שטארקן דאס רעליג. באוואוסטזיין ביי די פרויען-יוגנט. קליין אין צאל אבער גרויס אינים רצון זענין גיוועזן אט די ערשטע.

באגייסטערטע און פול מיט האפינונג זענין מיר אוועק פון דער ערשטער בנות-קאנפערענץ. א שווערע מיסיע האבן מיר אויף זיך גינומין.

פון קינא — אין דער שול, פון טעאטער — אויפן אוונט-קורס, פון טאנץ זאל — אויפן ערנצטן רעפעראט, פון טואלעטן צימער צום טיפן ספר האבן מיר גימוזט פירן דער יידישער פרוי. און גיזיגט האט דער גיזונטער קערן וואס גיפינט זיך אפילו אין פארטרוקנטסטן יידישן צוויג.

ס-האט אנגיהויבן ביי אונדז מקוים צו ווערן דער פסוק: הזורעים בדמעה, ברנה יקצורו. מיר האבן מיט גרויסער מי גיזייעט און אנגיהויבן ב״ה שניידן מיט גיזאנג.

דער פארטבילדונגס-קורס קומט פאר נארמאל יעדעס יאר, די צאל פון די ב״י שולן שטייגט, ב״י זשורנאל און ק. ג. טון אפטער דערשיינין.

אין אלול תרפ״ז איז מיט גרויס פייערלעכקייט פארגיקומין דער גרונטשטיין לייגונג צום ב״י סעמינאר. ס-האבן זיך דערביי באטייליקט די גרעסטע אגודה-פערזענלעכקייטן פון לאנד און אויסלאנד אין קרוב 5 טויזנט מענטשן.

ט-יא אייר רפ״ט פונקט היינט צוויי יאר זענין מיר גישטאנין אויף דער טריבונע אין לאדזש, אויף דער צווייטער לאנד-קאנפערענץ פון בא״י. מיר האבן גיציילט אונדזערע רייען און גיזעען דעם שיינים וואוקס פון דער בנות באוועגונג. 200 דעלעג. פון העסער 100 שטעט האבן זיך באטייליקט אין דער קאנפערענץ. ס-זענין דעמלט אנגינומין גיווארן מער וויכטיקע רעזאלוציעס ווי שיקן די בעסטע בנות קרעפטן צום פירערן קורס אין ראבקא א.א. דער הויפט פונקט פון קאנפ. איז דעמלט גיוועזן „דער קאמף געגן לוקסוס" אלס רעפעראט גיהאלטן פון ה׳ י. ל. ארלעאן, וואס האט זיינער צייט ארויסגירופן גרויס אינטערעס און ויכוח פון פיינט און פריינט אין דער אלג. פרעסע. בא״י האט גיוויגין גרויס אנערקענונג פאר דעם באשעפטיקן זיך מיט אזעלכע ערנסטע פראבלעמין. אויף דער ווענדונג פון דער צענטראלע איז אויך שפעטער דערשינין די שר פט פון ה׳ י. ארלעאן קייגן לוקסוס „דער פארשוואונדינער גן עדן".

ביי דער יעצטיקער עקאנאמישער לאגע איז דאס א העכסט אקטועל פראבלעם, וואס ווערט אין דער בראשור באהאנדלט פון באזונדערן ווערט.

וועגן דעם העכסט וויכטיקן פראבלעם, איז אויך ארויס אן-אויפרוף פון מועצת גדוה״ת און אגודת הרבנים.

אויף דער דערמאנטער קאנפערענץ איז אויך באשלאסן גיווארן צו גרינדן יוגנט גרופן „בתי".

אין א צייט ווען דער פריי-גייסט איז אזוי ראציאנאליזירט גיווארן, אין א צייט ווען די נייע פאלטשע אידעען האבן גיוויינין זיך צו קאפט און איינפלוס, אין א צייט ווען די נאך יינגע אונשולדיקע שול יוגנט, ווערט שוין אריינגיצויגן אינים העסלעכן פארטיי קאמף, האט זיך שטארק גינייטיקט די נאך שול יוגנט צו פארגיזעלשאפטלעכן און שאפן פאר זיי א היימישע סביבה.

צוליב מאנגל אין כוחות איז די פירערשאפט פון „בנות" און בתי׳ גילעגן אין די הענט פון די לערערנס. אויף די לעצטע איז עס גילעגן די אויפגאבע צו שאפן די אאזע אין דער אסימילאציע מדבר, צו רירן די אייז פארגליווערטקייט פון די יידישע הערצער. היינט האבן מיר די גרויסע רייען פון די בתיסטקיס, און מיר האפן דאס זיי וועלן אי״ה ברענגין א רום דעם אלט נייעם ישראל.

אויך די ארט. פרעסע און ליטעראטור איז באדייטנד גישטיגן,

בית יעקב-לודז/גליון/שנה ח/גליון 070 a הודפס מתוך הארכיון היהודי

דאָס אָרט. טאָג פּלאַט ערשיינט נאָרמאַל, דער ב״י זשורנאַל ווערט ליטן באַשלוס פון דער קאָנפערענץ א צווייוואכן זשורנאַל און דערשיינט נאָרמאַל אַזוי גוט דער ק. ג. אויך גיט די ב״י רעד. אַרויס אַ פּרשע אויסגאַבע פאַר ייִנגע קינדער א. ג. „פרישינקע בלימעלעך״. פון באַזונדערס וויכטיקער באַדייטונג איז פאַר „בנות״

די בראשור פון אָרג. כאַראַקטער „די אָרג. פון ב. א. י.״

דער צ. ס. גיט אַרויס אַ תרומת חברה און דאָס איינמאָליקע יערלעכע אויסקויפן פון דערזעלביגער, שטעלט די יידישע טאָכטער אונטער די פאָן פון ב״י.

אויך אינערלעך שטייגט די אָרג. אויף די טעטיקייטס געביטן ווי קולטורעלע, פילאַנטראָפּישע און סאָציאַלע.

ס׳קומען פאַר שעורים לעקציעס, וואו ס׳ווערט אין די גרופן געלערנט יידישע געשיכטע דינים, יידישע עטיק, פאָרטראַגן איבער היגיענע און אַנאַטאָמיע א. ג. רעל. וויסנשאַפטלעכע טעמעס.

ס׳ווערט באַזאָרגט די יידישע קראַנקע מיט כשר׳ עסן אין די שפּיטעלער. ס׳ווערט געזאָרגט פאַר די קינדער אין די יתומים הייזער, יעדן חודש ווערט געפירט אַ זאַמל אַקציע פאַר די אָרימע שול קינדער אין א״י. „בנות״ אונטערשטיצט דעם סעמינאַר בוי אין קראָקע און נעמט אַ אַקטיוון אַנטייל אין דער „קרן הישוב״ אַקציע.

אין דער לעצטער צייט. איז ווידער געקומען אַ נייער מאָמענט אין דער „בנות״ באַוועגונג דער קאַמף פאַר יידיש אין שריפט און וואָרט. די „בנות״ האָבן דאָס ערן וואָרט געגעבן קאָנסעקווענט צו קעמפן פאַר די רעכט פון יידיש אין פּריוואַטן און אין געזעלשאַפטלעכן לעבן.

דער קאַמף פאַר יידיש ווערט ווייטער געפירט אין דעם ווינטער עס העלפט שטאַרק צו ד״ר שלמה בירנבוים אויך האָט די היגע און קראָקאָווער „בנות״ איינגעאָרדנט גרויסע פרויען פאַרז. וואו ה׳ אָרלעאַן האָט רעפערירט א. ד. ט. „יידישקייט און יידיש לשון״.

היינט פּונקט צוויי יאָר נאָך דער קאָנפערענץ זענען מיר זיך ווידער צוזאַמען געקומען אין דער סומלדיקער רעזידענץ שטאָט ווי גרויס און רייך איז דאָס טעטיקייטס געביט, וואָס שטייט פאַר אונדז אָפן; ס׳רופט אונדז דעריבער צו מעשים דער היינט. מיר מוזן בעזהש״י מיט ערפאָלג דורכפירן וואָס מיר האָבן אָנגעהויבן.

ס׳איז מיר אַמאָל אויסגעקומען צו הערן, וואו ס׳האָט זיך וועגן אונדז אויסגעדרוקט אונדזער פאַרערטער רבי יעקב ראָזנהיים: די אויגן פונים גאַנצן יידנטום זענען אויף אייך געווענדעט. איר זאָלט אין דער וועלט דעם ריינים אמת פון אייער באַוועגונג פּראָקלאַמירן.

אונדזער אויפגאַבע איז עס אַט די ווערטער אין געזעל. ווי אין פּריוו. לעבן צו געדענקן. און פאַרגרעסערן זיך היינט ב״ה אונדזערע מחנות, זאָלן טאַקע די אַלע וואָס זענען געשטאַנען אין יענע צייט ביים רודער ווען די שרעקלעכע כוואַליעס האָבן געקעמפט אונדזער שיף ח״ו צום אָפּגרונט אַראָפּ צו שטויסן, זאָלן יענע מיט אונדז אַלע היינט די אמתע פרייד פון נצחון געניסן.

כ׳האָב דעם כבוד צו באַגריסן אונדזערע חשובע דעלעגאַטנס און געסט און ערקלער דעם ערשטן צע טראַל־ראַט צוזאַמענפאָר פאַר געעפנט.

ותי׳ ראשיתך מצער, ואחריתך ישגה מאד, בא״י! — דיין אָנהייב איז נאָך קליין, אָבער גאָר הויך וועט זיין דיין שטייגן!

די רעדע פון פרל. ראָזאַ ווערט אויפגענומען מיט לאַנגדויערנדע אָוואַציעס און ס׳ווערט געקליבן אַ פּרעזידיום פון: שרה שענירער — ע־ן־תּאָרזיצע ן, דאָצענטן לאַצע וואַטשאַוש — קראָקע און שרה אַזשסא גוטמאַרגן — לאָדזש אַלס ביי־זיצענדע. אין פּרעזידיום: בנית פייגע לעווין (בענדין) הרבנית אסתר בידערמאַן (וואַרשע) ז׳וי ג׳בנית חי׳ אַלטער (גער) פרוי בלויוייד (לובלין) וועגמייסטער, דאָזשעמבאַ, וואַרשאַוור (וואַרשע) פרל. שטאַקמאַן (גאַרוואָלין) פרל. קליין (סאָסנאָוויץ) ווייִנגאַט (זד.־וואָלאַ) טויבע (ווישקאָ) לעווין (קיעלץ) הירשפּרונג (לע בע ג) באַכנער (ראַדאָמסק) פּאַלאַטש, קלוגער, ראָזנבלום, קנאָבלעוויטש, שלענצקאַ (לאָדזש) בוים נגער, גראָס, גראָספעלד, לאַנדאַ, מאַזינגער (קראָקע) אין סעקרעטאַריאַט ראָטשטיין, גזשעבמאַכער (וואַרשע) יערוזאַלעם, בראָדער (לאָזש) מלכה קוטנער (סאָכאַטשעוו). די זיצונג פירט פרוי גוטמאַרגן און דאָס ערשטע וואָרט באַקומט שרה שענירער.

פרוי שענירער זאָגט: מיין האַרץ איז פול מיט שמחה, ווען איך זע אַז מיין לאַנג יעריקער חלום הייבט אָן ווערן אַן־אמת. ווען כ׳זע אַצינד אויפן זאַל די גרויסע צאָל אָן ע״ה יידישע טעכטער׳ וואָס זענען געקומען אויף אונדזער רוף האָב איך נישט קיין ווערטער אין זיי צו קענען אויסדריקן, מיין גרויסער פרייד. מיינע ליבע שוועסטער! מ׳רקווירדיק דאָס אויך דער יעצטיקער צוזאַמענפאָר געפאַלט אין די ספּי ה־טעג, ווען מיר טאָרן זיך נישט אַזויפיל פריי׳ן. דאָס איז אַ שטאַרק סימבאָליש פאַרן גייסטיקן מצב, אין וועלכן ס׳געפינט זיך אונדזער יידיש פאָלק, אונדזער שמחה איז נישט קיין פולע, מחמת נאָך גאָר ווייט זענען די צאָל פון בלאָנדזשנדע יידישע טעכטער, וואָס קענען נישט דעם אידעאַל פון ישראל־סבא. זאָל ה׳ י״ת שוין העלפן, אַז אויך זיי די בלאָנדזשנדע און פאַרשטויסענע זאָלן צוריקגעפונען דעם וועג צום אַלטן ישראל און דעמאָלט וועלן מיר אַלע קענען זיך פרייען מיטן גאַנצן האַרץ. איך וואונטש דעם צוזאַמענפאָר הצלחה און באַגריס אייך אַלע אין נאָמען פון דער בית־יעקב צענטראַלע אין קראָקע. די האַרציקע ווערטער פון פרוי שענירער לאָזן איבער אַ טיפן רושם אויף אַלע און דעם צוזאַמענפאָר מאַכט אַ שטורמישע אָוואַציע דער פרוי ש. נירער.

באַגריסונגען פון די בית־יעקב קינדער

די שילערן רחמה כהנא פון דער ב״י שול אויף נאַלעווקי 37 זאָגט: ח ובע שוועסטער! זייט זיכער אין אונדזער פאַרבינדונג מיט אייך, אַז מיר וועלן פאַרלאָזן די שול־בנק וועלן מיר געהערן צו בנות־אגודת ישראל. אין אונדז זאָלט איר זען אייער צוקונפט און אויך מיר זעען אין אייך אונדזער עתיד. אין נאָמען פון מיינע חברות* וואונטש איך אַ ג־ט זאָל בענטשן אייער כנסי׳ לשם שמים מיט ערפאָלג.

די שילערן קאַצענעלענבאָגן פון דער ב״י שול דזיעלנאַ 20 זאָגט: מיר קינדער וואָס ווערן ערצויגן אין דעם ליכטיקן הויז פון יעקב, ווייסן וויפיל פרייד און גליק עס ברענגט אונדז די הייליקע תורה. ווען מיר וועלן ענדיקן אונדזער שול—זייט רואיק אונדזערע ליבע שוועסטער— וועלן מיר צוזאַמען מיט אייך גיין אין מלחמה פאַר אונדזער הייליקן אידעאַל. זייט באַגריסט אין נ. פון מיינע ייִנגע שוועסטערלעך, זאָל ג־ט העלפן, אַז דער היינטיקער צוזאַמענפאָר זאָל עפענען די אויגן פון אַלע יידישע קינדער צו זעען דאָס געוויכטע גליק פון בית־יעקב!

די שילערן ה לצשטיין פון ב״י טוואַרדאַ 35 זאָגט: אַסך וועלן מיך פרעגן: ווי קומען מיר ייִנגע שול־קינדער צו אַ קאָנפערענץ, צו אַ ארגאַניזאַציע. לײדער איז עס אָבער אַזוי. צווישן קליינע קינדער, וואָס וואָלטן נאָך גאָרנישט געדאַרפט וויסן פון אָרומרייסנישן און פאַרטיי־מלחמות צווישן גרויסע ווערן שוין אָרשפּרייטנעצן צו פאַנגען זייערע נשמה־לעך. אין שול, אויפן גאַס, אין גאָרטן, אומעטום לויערט מען אויף די יידישע קינדער און דעריבער מוזן אויך מיר יידישע קינדער זיין אָרגאַניזירט און אַ דאַנק דער בנות־אגודת־ישראל האָבן מיר אונדזער אייגענעם קינדער פאַרבאַנד „בתיה״, וואָס וועט אונדז באַשיצן פון די פיינט פון די תורה און יידישקייט. זייט־זשע האַרציק באַגריסט אַ נדזע ליבע שוועסטער און זאָל אייער צונויפקומען זיך זיין געבענטשט מיט גרויס הצלחה.

די האַרציקע און שיינע רייד פון די קינדער האָט געמאַכט אַ שטאַרקן איינדרוק און דער טויזנט קעפּיקער עולם האָט שטורמיש אַפּ אַדירט די רייד פון יעדן קינד באַזונדער, אַלס סימן און

הארכיון היהודי

אנערקענו ג פאַר די פירער און ערציער פ ן די וואַרשעווער ב״י שולן.

פרל. ביילא גראס, דאצענטן פון קראָקעווער ס מינאר זאגט: אויך איך געהער צו די ערשטע 25 מיידלעך, כ יט וועלכע פרוי שעגירער האט די ערשטע גילערנט או ווע איך זע ווי גרו ס עס איז ב״ה אויסגיוואַקסן אונדזער באַוועגונג, וואונטש איך, אַז ביים נאָנטן צוזאַמינפאר זאל די בנות-באַוועגונג זיין אַזוי גרויס, אַז דער איצטיקער צוזאַמינפאָר זאל אויך אויסזעען ווי אַ חלום...

אין נאָמין פון בנות-אגודת-ישראל אין וואַרשע. באַגריסט פרוי וועגמייסטער, זי זאָגט: די וואַרשעווער בנות אי נאך אַ גאַנץ יינגע ארגאַניזאַציע אפער שוין האבן מי ז כה גיוועזן אויסצונעמין די פירערנס און פארשטייערנס פון דער גאַנצער באַוועגונג אין דער רעזידענץ. די וואַרשעווער „בנות" וועט פאַרשרייבן דעם היינטיקן טאָג אין יר גישיכטע דאָס שענצטע בלאַט.

פרל. קנאבלעוויטש (לאדזש) באַגריסט א. נ. פון די ב״י לערערנס זי זאָגט: אויף דער ב״י לערערן ליגט אַ גרויסער עול צו העלפן דער בנות-ארגאַניזאַציע און זי טוט דאָס גערן, כאטש ס-איז פאַר איר שווער. מיר גיבן זיך אָפּ אַ חשבון דערפון, אַז בית-יעקב אָן „בנות" האט נישט קיין זכות הקיום און דעריבער באַטייליק מיר זי אַקטיוו אין דער בנות-אַרבּיט. איך וואונטש: יהי רצון שתשרה שכינה במעשי ידינו. נאָכ־עם ווי עס באַגריסט נאך פרל. בידערמאַן א. נ. פון דער יוגנט-גרופּע ביי דער וואַרשעווער בנות, האַלטן לענגערע באַגריסונגס-רעדעס: ראַטמאַן טראקנהיים, פרנס א. ז. פרידמן, ראַטמאַן א. ב. עקערכאַן און רעד. א. מ. ראגאווי. אַלע באַגריסונגען ווערן אויפגענומען מיט גרויס התלהבות און בייפאַל.

דערנאָך האַלט אַ העכסט אינטערעסאַנטן רעפעראַט ה׳ י. ל. ארלעאַן וועגן דער בילדונגס-פראַגע ביי דער יידישער פרוי, ה׳ ארלעאַן ווייזט אָן דערויף, אַז דאָס גערעג נאך בילדונג אָן שום פראַק ישן ווערט ברענגט גאָרנישט קיין נוצן דער יידישער טאכטער. מיט פאַרשידינע אינטערעסאַנטע פאַקטן און באַלערנדע מאָמענטן באַווייזט ה׳ ארלעאַן דעם אמת פון זיינע ווערטער (דעם רעפעראַט פון ה׳ ארלעאַן וועלן מיר געבן באַזונדער)

נאָך דעם ווי ה׳ פרידנזאן לייענט איבער די אָנגיקומינע באַגריסונגען צום צוזאַמינפאָר שליסט פרוי גוטמארגן, די פייע עכע עפיגונגס-זיצונג 1 ביינאכט און דער גרויסער עולם צוגייט זיך אין זייער אַגיהויבינער שטימונג.

צווייטע זיצונג, מאָנטיק ו׳ אייר

אין פאַריזער זאל מוראַנאָווסקי 34

פארזיצערן דאצענטן פרוי לאַצע וואַטשאַזש (קראקע)

דאָס ערשטע ווארט באַקומט פרל. סימא קלוגער (לאדזש) צום טעטיקייטס-באַריכט פונים צ. ס. פאַר דער לעצטע צוויי יאָר. דער באַריכט ווערט אויסגיהערט מיט גרויס אויפמערקזאַמקייט (אויספירלעך די רעדע פון פרל. קלוגער גיבן מיר אויף אַ אַנדער ארט אין היינטיקן נומער). אַלע דעלעגאַטנס אַפּלאדירן אירע אויספירונגין צום סימן פון אַנערקענונג פאַר דער צענטראַלע.

רעפעראַט פון פרל. חי׳ ראזנבלום (לאדזש)

„יידיש-לשון אַלס פאַקטאר אין אונדזער ערציאונגס-אַרבּיט".

אַ רעדנער אַז ער גייט רעדן שטעלט ער זיך אויף דער טריבונע. אַ יידישער רעדנער שטעלט זיך אויף אַ פסוק. דוד המלך האט גיזאָגט „הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם ייחד". און מיר ווילן צוגעבן: „שבת אחיות גם יחד". שטענדיק ווען מען רעדט וועגן חסידישע טעכטער, הערן מיר אַז זיי זענין די גיפערלעכסטע פאַרשפרייטערנס פון אסימילאַציע אין יידישן הויז. אַצינד אבער איז עס אַביסל אַנדערש גיווארן און איינס פון די סמנים, אַז עס איז טאַקע אַ גרויסער שנוי אריינגיקומין אינים לעבן פון די יידישע טעכטער איז אונדזער פאזיטיווע באַציאונג צו יידיש-לשון. זאל אויך גוט פאַרשטאַנין ווערן, וואָס מיר מיינין מיט דער פאזיטיווער באַציאונג צו יידיש, נישט מיר אַנערקענין אַז יידיש איז דאָס גאַנצע יידישקייט, אבער אַ טייל דער פון איז עס זיכער יא.

עס איז נישט קיין סוד, אַז אַ סך פון אונדזערע פרומע הייזער זענין פאַרפוילישט און דאָ קענין און דאַרפן מיר מתקן זיין. אנטקייגן דעם טרויריקן פאַקט וואָס יידישע טעכטער שעמין זיך מיטן יידישן לשון, מוזן מיר אויפהייבן אַ מלחמה. פאַרוואָס זאלן מיר נישט אָפּהיטן דאָס לשון, מיט וועלכן ס-באַנוצן זיך אונדזערע עלטערן מענער און ברודער? צי קאַנין מיר אַזוי גלייכגילטיק זיין צו דעם לשון, אויף וועלכן מ-פאַרטייטשט אונדזער תורה, גמרא, און אַלע אַנדערע יידישע ספרים? כדאי אויך אַ ביסל זיך צו פאַרנעמין מיט די טענות פון אייגינע און פרעמדע קייגן יידיש-לשון. יידיש הערט מען איז אַ „זשאַרגאן", ווייל עס האט אַ גרויסן עלימענט פון פרעמדע ווערטער, אבער וועלכע שפּראַך האט דאָס דען נישט? יידיש האט נישט קיין גראַמאַטיק, קיין ארטאגראַפיע דאָס איז דאך אבער נישט אמת, אַנדערע ווידער האבן טענות, הלמאי יידיש איז נישט קיין וועלט-שפּראַך. פרעגט זיך ווי אַזוי זאל דאָס יידיש זיין אַ וועלט-שפּראַך, אַז מיר אַליין צומאָל האַלטן דאָס נישט פאַר אונדזער לשון. פאַרטראַכט מען זיך איבער די אַלע כלומפרשטע טענות, זעט מען דאך בולט, אַז זיי זענין גאָרנישט קיין טענות. עס איז אונדזער חוב פאַר יידיש-לשון צ אַרבּיטן מיט אַלע כוחות. שוין אויף דער פאַביניצער ראַיאָן-קאָנפערענץ איז באַשלאסן גיווארן דריי חדשים צו רעדן מיט יירן רק יידיש. די כוונה איז גיוועזן, אַז מיר זאלן זיך אַ ביסל אויסלעבן אינים יידיש רעדן און איך לייג פאַר אַז פו אצינד אָן זאל מען ווידער 6 חדשים זיך האַלטן ביים רעדן יידיש זאל עס נישט זיין בלויז אַ טעמא אויף צוזאַמינפאָרן. און אַלטעגלעכן לעבן, אין דער היים און אויף דער גאַס, אומיטום זאלן מיר שטאלצירן מיטן יידישן לשון און ממילא אַזוי אַרום, וועט דאָס שטאַרקן אונדזער גאַנצער באַוועגונג.

פרל. ראזנבלום רעט נאך אַרום דאָס חשיבות פון דער ארטאדאקסישער ארטאגראַפיע, וואָס איז אויסגיאַרבּיט גיווארן פון דאצענט פון האַמבורגער אוניווערזיטעט דר. שלמה בירנבוים און ווייזט אָן אי אויף דעם פראַקטישן חשיבות פון דער ארטאגראַפיע, אי אויף דער טראַדיציאנעלער וויכטיקייט, פון בירנבוימיסטישן אויסלייג. דערדאזיקער אויסלייג, אָס איז איינגיפירט שוין אין סעמינאַר און אַלע שולן, מוז דורך „בנות אגודת ישראל" ווייטער גיפלעגט ווערן. דער אינטעריסאַנטער רעפעראַט איז אויסגיהערט גיווארן מיט גרויס אונטערעס און דער צוזאַמינפאָר האט געגעבן זיין פולער הסכמה צו אירע אויספירונגין.

אלגימיינע וויכוחים

דאָס ערשטע ווארט באַקומט פרל פראצל (קאליש): אין דער תורה שטייט ויבא יעקב שלם סכותה. יעקב איז אַהיים יקומין גאַנץ קיין סכות. „שלם" מאַכט: „שם. לשון מלבוש", נישט ענדערן דעם נאָמין, די שפּראַך, דעם לבוש, אויך מיר בנות-שוועסטער ואלן אַהיים קומין און אין די בנות-סביבות דידאזיקע אידעע דורכפירן.

פרל. מלכה קוטנער (סאכאטשעוו): ווייזט אָן ווי נייטיק ס-איז צו שטיצן די צענטראַלע און זי פאַרלאַנגט, אַז ס׳זאל גישאפן ווערן אַ פאנד צו פאַרשטאַרקן די בנות-אַרבּיט.

פרל. שאַפּירא (טיקטין). די סכנה קומט נישט אַזוי ווייט פון אונדזערע אפינע שונאים ווי פון פאַרמאסקירטע געגנער, דאָס זענין די ציוניסטן, וואס פאַרנאַרן דעם עולם מיט דער מאַסקע פון העברעאיש; אויך קייגן זיי מוזן מיר פירן אַ אויפקלערונגס-קאַמף.

פרל. קראנענבלאַט (לובלין) אונדזער היינטיקער צוזאַמינאַר

בית יעקב-לודז/גליון/שנה ח/גליון a 070 הודפס מתוך הארכיון היהודי